

Mer testing er ikke svaret

Det er rom for forbedringer i rettspsykiatriske erklæringer. Men mer bruk av hukommelsestester er ikke veien å gå for å bedre kvaliteten på sakkyndighetsarbeidet.

TEKST

Karl Henrik Melle
Kirsten Rasmussen

PUBLISERT 5. mai 2011

DEBATT: SAKKYNDIGHET

Vi er enige med Pål Grøndahl i at det er rom for forbedringer i rettspsykiatriske erklæringer, slik han hevdet i marsnummeret. Uenigheten oss imellom dreier seg om de sakkyndiges rolle i utredningen av amnesi, skriver Melle og Rasmussen.

Faglitteratur og debatt

Trøbbel med tester

Etter å ha lest hundrevis av rettspsykiatriske erklæringer, har jeg sett at variasjonsbredden med hensyn til kvalitet og etterrettelighet er stor.

Pål Grøndahl

Psykologspesialist, Ph.d. ved Kompetansesenter for sikkerhets-, foretaks- og rettspsykiatri for Helseomsorg Sør Øst.

DEBATT: SAKKYNDIGHET

Pål Grøndahl mangler forståelse for testens begrensninger i sin kritikk av sakkyndiges mangende bruk av tester, sier Karl Henrik Melle og Kirsten Rasmussen i marsnummeret. Uenigheten er neppe dramatisk stor, men det er rom for forbedringer, mener Grøndahl.

Karl Henrik Melle og Kirsten Rasmussen rykker ut med kritikk av yringsne mine om rettspsykiatriske metodikk. De fyrrer løs med at kritikken min generelt ikke taffer vi nærheten av målkjøven. Jeg synes de skyer med lag, og ville ikke sendt dem på landskytterskolen.

Melle og Rasmussen avviser på den ene siden at det gjøres for lite bruk av etterrettelige metoder, og at testing av observandens hukommelse er bevisføsel. Dessuten skriver de at det ikke finnes tester som dekker den rettspsykiatriske forståelsen av psykose. På den andre siden skriver de at vanlige diagnostiske prosedyrer kan falle igjennom, og at flere positive holdpunkter kan berette en positiv konklusjon. I tilknytning til vurdering av psykisk utviklingshemmet i høy grad,

er Melle og Rasmussen enige i at det kan være riktig å bruke tester. Ifølge de ta vil bruk av tester i mange tilfeller bare fylle den sakkyndiges løstebok.

Ikke så uenige

Tidligere uterikksminister i USA Henry Kissinger skal ha sagt at akademiske kranjer er så innbitte fordi det egentlig er så lite på spill. Dette er kanskje et eksempel på noe slikt. For jeg er ikke overbevist om at uenigheten er så stor. Etter en ren klinisk undersøkelse kan noen sakkyndige konkludere med at et påstått hukommelsestap, for eksempel knyttet til et drap, ikke samsvare med lovens begrep bevisstløshet. Andre sakkyndige kan gi dyper inn i materialet, og supplere med ulike tester for å se om observanden faktisk viser sitt beste hukommelsestap. Etter min skjønn gjør begreper type (bevis) vurdering som rettes ofte vil legge til grunn ved sin totalvurdering av bevisene. Vil en konklusjon basert på skjønn alone, fremfor å benytte seg av vitenskapelig tilleggsmetodikk, innebære et aggresjonsrikt forhold til det rettspsykiatriske mandat, slik Melle og Rasmussen synes å hevde?

Jeg er fullstendig klar over at det ikke finnes tester som direkte kan avdekke

om en person er utifragelig i gjerningsøyeblikket. Validerte metodiske tester som underbygger den kliniske vurderingen, bør imidlertid brukes når det er relevant. Det er altså ikke slik at jeg er talperson for massiv bruk av testing for å fylle sakkyndiges løstebok. To eksempler:

A) Det oppstod tvil vedloerende strafferettslig tilregnelighet hos en observand som hadde begått flere straffbare handlinger. Observanden hadde et massivt forbruk av haug og vi (min sakkyndige kollega og underrettede) konkluderte med at psykosen var utløst av hans rusmiddelmissbruk. Noen le senere ble vi bedt om å gjøre ny vurdering. Problemstillingen var den samme, var det rusmiddel eller en grunnleggende psykose? De korrekte innleggene med mangelfulle journalnotater ble vi ikke klike av. Under observandens siste innleggelse ble det foretatt en grundig psykologisk testing (PANSS, SCID, samt flere nevropsykologiske tester) av ham. Denne utredningen i tillegg til kliniske intervjuer viste at han hadde en tilgrensede psykisk lidelse. Her mener jeg at den grunnleggende utredningen var utslagsgivende for vår mulighet til å konkludere med noenlunde sikkerhet.

Pål Grøndahl gjør et nummer av at uenigheten antagelig ikke er så stor mellom oss og ham. Det er den heller ikke i forhold til poenget om at det foreligger rom for forbedringer i mange rettspsykiatriske erklæringer.

**«Siden det er rettssikkerhet
Grøndahl argumenterer ut fra,
skal da alle som ikke husker,
utsettes for
hukommelsesutredning?
Antallet ville nok blitt
uoverstigelig»**

Når det gjelder forståelsen av de rettspsykiatriske begrepene «bevisstløs» og «bevissthetsforstyrrelse», er det mulig vi kanskje forstår begrepene noenlunde likt, men der stopper det. I sammenheng med de sakkyndiges rolle i utredning av amnesi er vi usikre på om vi diskuterer den samme problemstillingen. I så tilfelle synes uenighetene å være betydelige. Et hukommelsestap kan ikke samsvare med lovens begrep bevisstløs, som Grøndahl uttrykker det, uansett hvor valid og reliabelt det anses målt. Forutsatt at vi aksepterte Grøndahls utgangspunkt om at vi skulle drive etterforskning og bevisutredning (noe vi ikke gjør), så finnes det ikke tester som kan avsløre hvorvidt en person husker en episode han sier han ikke husker. Det må i så fall dreie seg om varianter av løgndetektortester, noe som Høyesterett har tatt et klart standpunkt til ikke skal anvendes i Norge. Å «supplere med ulike tester for å se om observanden faktisk yter sitt beste hukommelsesmessig» er ikke å gå dypere inn i materien, men å misforstå hva oppgaven dreier seg om.

Også i sin internasjonalt presenterte forskning synes Grøndahl i stor grad å sette likhetstegn mellom amnesi og bevisstløshet i rettspsykiatrisk forstand. Han anser at manglende hukommelsestesting setter rettssikkerheten i fare, og anbefaler retningslinjer og standardiserte prosedyrer for vurdering av amnesi. Det sakkyndige mandatet etterspør imidlertid ikke amnesi, men utredning av en eventuell tilstand som kan medføre amnesi. Siden det er i forhold til rettssikkerhet Grøndahl argumenterer, skal da alle som ikke husker utsettes for hukommelsesutredning? Antallet ville nok blitt uoverstigelig.

Igjen, det er *manglende erindring* som i norsk praksis er døråpneren til juridisk definerte bevissthetsforstyrrelser. Det er de andre kriteriene den undersøkte skal vurderes opp mot, som avgjør om den rettspsykiatriske tilstanden antas å ha vært til stede på handlingstiden, eller ikke. Hvis man finner holdepunkter for en slik tilstand, kan det være aktuelt med tester, men det vil gjerne dreie seg om nevropsykologiske utredninger som bør utføres av kvalifisert nevropsykolog.

kirsten.rasmussen@svt.ntnu.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 5, 2011, side

TEKST

Karl Henrik Melle, overlege, St. Olavs hospital, psykisk helsevern, regional sikkerhetsavdeling Brøset og leder av Den rettsmedisinske kommisjon

Kirsten Rasmussen, Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Avdeling Brøset, St. Olavs hospital Psykologisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

KONTAKT: mons.bendixen@svt.ntnu.no